

PvdA wil verscherpte regelgeving en controle op wapendoorvoer

Illegale wapenhandel: een hardnekkig probleem

Tekst: Daniëlle van der Wekken

Nederland zegt een stringent wapendoorvoerbeleid te hanteren. In de praktijk echter, wordt er maar weinig gecontroleerd op Schiphol en in de Rotterdamse haven en vaart de illegale handel in wapens er wel bij. In 2001 konden 633 NAVO-tanks ongemerkt via Rotterdam naar Afrika worden doorgevoerd. Volgens het onderzoeksbureau SIPRI nam Nederland in 2005 zelfs de vijfde plaats in op de wereldranglijst van wapenexporteurs.

Een Afrikaanse jongen van een jaar of negen neemt, het geweer in de aanslag, zijn positie in achter de deur van een woonhuis. Zijn vader, moeder, broers en zusjes kijken gespannen toe. 'Dan kom ik langzaam te voorschijn,' zegt de jongen, terwijl hij haast in trance vanachter de deur vandaan sluipt, 'en dan schiet ik!' 'Fout!' roept zijn vader geïrriteerd. 'Dan ziet de vijand je en schiet hij je overhoop!'

De vader traint zijn zonen. Het is hem diepe ernst. 'Als ik weg ga, laat ik het wapen altijd thuis,' zegt hij. Dan kan een van zijn zonen de levensgevaarlijke taak de familie te beschermen van hem overnemen. 'Liever één zoon kwijt dan mijn wapen.' Hij zegt het stellig en ogenschijnlijk zonder enige emotie. 'Want met het wapen kan ik mijn hele familie redden.'

De Afrikaanse jongen en zijn vader lieten zich filmen voor de politieke filmdocumentaire *Dealing and wheeling in small arms*. (zie kader)

Vijfde van de wereld

Volgens het onderzoeksbureau SIPRI nam Nederland in 2005 de vijfde plaats in op de wereldranglijst van wapenexporteurs. Nederland levert vrijwel geen kant en klare wapens, maar wel componenten voor wapens. En vele niet in Nederland geproduceerde wapens vinden via Schiphol en de Rotterdamse haven hun weg naar ontwikkelingslanden.

In de wapenindustrie gaat enorm veel geld om: 500 miljoen euro in Afrika, 80 miljoen in Azië. Wereldwijd circuleren er meer dan 640 miljoen *small arms*, kleine wapens, die samen meer dan 300.000 doden per jaar veroorzaken. Toch is er nog steeds geen internationale wetgeving om de wapenhandel te beheersen. Ook Nederland controleert maar mondjesmaat. De douane controleert bovendien steeds meer administratief in plaats van met mankracht. Daardoor wordt de pakkans op moedwillige overtreders en illegale wapenhandelaren beduidend kleiner. Het wordt hoog tijd dat Nederland de regelgeving op doorvoer van militaire en strategische goederen verscherpt en strenger controleert op de naleving, vinden PvdA-minister voor Ontwikkelingssamenwerking Bert Koenders, PvdA Tweede-Kamerlid Angelien Eijssink en de Campagne tegen Wapenhandel.

Campagne tegen Wapenhandel: meer controle en transparantie

De Campagne tegen Wapenhandel (CtW) is een actief onderzoekscollectief dat de Nederlandse wapenverdragscode als uitgangspunt neemt. Volgens deze code bestaat er voor wapens die korter dan 40 dagen in Nederland zijn een meldingsplicht, en voor wapens die langer in Nederland zijn een vergunningsplicht. Deze laatste regel geldt niet voor NAVO-partners. Voor hen bestaat alleen de meldingsplicht. Voor particuliere handelaars geldt de vergunningsplicht altijd.

Martin Broeck, verbonden aan de CtW bevestigt dat we in Nederland maar een weinig transparante aanpak kennen en dat de controle zeer gebrekkig is. Broeck: 'Een Amerikaanse lading wapens aan Ethiopië werd gewoon doorgelaten, terwijl expliciet werd vermeld dat Nederlandse export niet toegestaan was.'

PvdA: waterdicht vergunningenbeleid, overtredingen aanpakken via strafrecht

PvdA Tweede-Kamerlid Angelien Eijnsink, woordvoerder defensie, is niet al te negatief over de rol van Nederland in de illegale wapenhandel. 'Nederland staat in internationaal opzicht altijd vooraan als het gaat om initiatieven om de wapenhandel beter te controleren, en in het streven naar een internationaal bindend wapenhandelsverdrag in UN-verband. Daarnaast loopt Nederland voorop bij pogingen om bepaalde wapens, zoals landmijnen en clusterbommen, te verbieden. Of het gebruik daarvan strak te reguleren.' Maar ze vindt wel dat het beter kan en verwacht dat het nieuwe kabinet zich op het gebied van de illegale wapenhandel sterker gaat profileren. Bert Koenders, PvdA-minister voor Ontwikkelingssamenwerking, zit in het kabinet: 'Tijdens de eerste 100 dagen ben ik op werkbezoek geweest in het Grote-Merengebied - Rwanda, Burundi en Oeganda - en in diverse landen binnen de EU. Tijdens elk bezoek heb ik het probleem van de illegale wapenhandel weer aan de orde gesteld. Het onderwerp ligt mij echt na aan het hart. Het heeft een zeer destabiliserend effect op een land, en dat geldt zeker voor de toch al kwetsbare regio's. Er moet écht zo snel mogelijk een einde komen aan de illegale wapenhandel en de grondstoffenroof die daarvoor nodig is.'

Koopman belangrijker dan de dominee

Volgens Angelien Eijnsink kunnen we zelf al veel doen zonder te hoeven wachten op internationale afspraken. 'Het is ook gewoon iets strafrechtelijks. Frans van Anraat leverde de grondstof voor het gifgas in Irak. De uitkomst van die zaak, hij werd eind 2005 veroordeeld tot vijftien jaar gevangenisstraf, is wat mij betreft een duidelijk signaal dat we dit soort criminele praktijken niet tolereren.

'Maar waar wij ons vanuit de Kamer met name druk om maken, zijn de lekken in het stelsel van Nederlandse exportvergunningen voor wapenhandel.' Fractiegenoot Luuk Blom heeft daar tijdens de vorige periode stevig op ingezet. Hij stuitte echter keer op keer op een Kamermeerderheid die de koopman belangrijker vond dan de dominee. Handel is handel, was de teneur. Angelien: 'Dezentjé Hamming van de VVD zei bijvoorbeeld vorig jaar tijdens een algemeen overleg: 'De defensie-industrie

is een keurige bedrijfstak en moet ook zo behandeld worden'. Ongelooflijk. Ik wil best aannemen dat de Nederlandse defensie-industrie een keurige bedrijfstak is maar vind wel dat het systeem van exportvergunningen waterdicht moet zijn.'

Vergunningplicht voor alle doorvoer

Op de levering van eindproducten is nog steeds geen controle. Hierdoor leveren Nederlandse bedrijven zelf geen wapens aan landen die op de zwarte lijst staan, maar kan de Nederlandse wet- en regelgeving niet uitsluiten dat geleverde componenten en niet in Nederland geproduceerde wapens via een omweg toch in deze landen terechtkomen. Eijsink: 'Zolang er geen bindend wapenhandelsverdrag bestaat waarmee staten wereldwijd dezelfde criteria voor export hanteren, moeten volgens de PvdA alle wapenleveranties gecontroleerd en getoetst worden aan de criteria van het Nederlandse wapenexportbeleid. Door een eindbestemmingsverklaring van het importerende bedrijf te eisen heeft Nederland altijd zicht op de eindbestemming van uit Nederland afkomstige componenten voor wapens. Spanje, Finland, Oostenrijk, Luxemburg, Denemarken, Griekenland en Frankrijk hebben al een vergunningplicht voor alle vormen van doorvoer ingesteld, dus waarom wij niet?'

Moties die de PvdA-fractie over dit onderwerp heeft ingediend zijn steeds verworpen door een Kamermeerderheid met de stemmen van CDA en VVD tegen. De ChristenUnie vonden de PvdA wel altijd aan haar kant. Angeliën: 'Dus wellicht lukt het binnenkort wel om die regels aan te scherpen. Uiteraard komt dan ook de handhaving aan de orde. Ik denk dat die zich vooral moet richten op het echt criminele circuit. Ik ga er vanuit dat de reguliere handel zich vrijwillig aan een verscherpte regelgeving zal onderwerpen.'

In de politieke filmdocumentaire *Dealing and wheeling in small arms* van onder anderen filmmaker Sander Francken wordt de schokkende realiteit rond de internationale illegale wapenhandel in beeld gebracht. De film, vertoond tijdens de jaarlijkse Afrikadag eerder dit jaar, gaat over de ongecontroleerde wereldwijde handel in kleine wapens die regeren en de levens vernietigen van een groeiend aantal mensen in ontwikkelingslanden.

Door de ogen van verschillende experts wiens leven afhangen van *small arms*, laat de film de oorzaken en gevolgen zien van de internationale wapenhandel, zowel de legale, de 'twijfelachtige' als de illegale handel in kleine wapens, in het bijzonder in gebieden waar de Europese Unie en de Verenigde Naties actief zijn, zoals in voormalig Joegoslavië en in Kongo. De film is met name voor westerse kijkers interessant, omdat het laat zien hoe wapenhandelaren, veelal onder een georganiseerd legaal masker, wapens kopen die verzameld zijn door de EU en De VN tijdens hun missie in Bosnië - en waarvoor zelfs Nederlands geld beschikbaar is om ze te vernietigen - om ze vervolgens rechtstreeks naar de Afrikaanse slachtvelden te transporteren. Zodat de mensen daar ongehinderd verder kunnen gaan met het uitmoorden van hele volkeren.

Dealing and wheeling in small arms is in het Europees Parlement vertoond en heeft daar voor veel beroering gezorgd. U kunt de film in het najaar op televisie zien bij omroep LLINK.